

Dorovský, Ivan

[Todorovski, Gane. So zbor kon zborot]

*Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná.* 1989-1990, vol. 38-39, iss. D36-37, pp. 125-126

ISBN 80-210-0205-0

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107956>

Access Date: 03. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Básnické umění a jeho umělecké zkušenosti zkoumá Gjručinov z hlediska působení jeho veršů na mladou poválečnou makedonskou básnickou generaci.

Milan Gjručinov věnoval rovněž pozornost tzv. tvůrčí kritice a kritickému stylu Zorana Mišiče, kterým se v padesátých letech i později inspirovali mladí makedonští literární a umělečtí tvůrci, stejně jako jim pomáhal v jejich hledání např. F. X. Šalda esejem *Kritika jako patos a inspirace*, který tenkrát pohotově vyšel v makedonském překladu.

Jedním z nejvýznamnějších výsledků poválečného jugoslávského literárně kritického myšlení je bezesporu osmivazkové dílo renomovaného srbského komparatisty Radomira Konstantinoviče Byti a jazyk (1984), obsahující 113 statí o problematice „byti a jazyka“ v srbské poezii a kultuře prvního padesátiletí našeho století. Dílo vyvolalo protichůdné kritické ohlasy. Gjručinov, který dílo rozebírá, píše o něm, že z metodologického hlediska by mohlo být charakterizováno jako „hermeneutika v duchu kritického filozofování“. Aby ukázal, z jakých metodologických a ideových zdrojů R. Konstantinovič čerpal, Gjručinov parafrázuje v dalším příspěvku o Konstantinovičovi jednu Heideggerovu myšlenku o tom, že „teprve jazyk nám zaručuje možnost ocitnout se uprostřed otevřenosti byti“.

Zaslouženou pozornost věnuje Gjručinov zakladateli moderní makedonské poezie a literární kritiky Kostu Racinovi. Píše o jeho přínosu pro jugoslávské literárně kritické myšlení mezi dvěma válkami a zajímavě jej zařazuje také do jugoslávského expresionistického kontextu.

Ve studii o stycích, shodách, podobnostech a rozdílech mezi makedonskou a slovinskou literaturou je Racin rovněž středem Gjručinovy pozornosti, zejména když mluví o přechodu poetiky sociálního realismu k moderním literárním postupům.

Knihu *Proniknuvanja* Milana Gjručinova uzavírá několik statí o makedonské poválečné literatuře, jejich stycích s jugoslávskými literárními proudy, o působení poválečného srbského románu na rozvoj románu v Makedonii a o stycích mezi makedonským a bosensko-hercegovským literárním prostředím v poválečném čtyřicetiletém období.

*Ivan Dorovský*

### **Gane Todorovski: So zbor kon zborot.** Skopje 1985, 431 s.

Téměř sedm desítek studií, statí, recenzí, literárních textů (básnických i prozaických), nekrologů a příležitostných článků tvoří obsah nové knihy G. Todorovského. Autor patří k nejpronikavějším, nejpoučenějším a nejpokrokovějším současným makedonským literárním historikům. Pojí se v něm vysoce angažovaný a vždycky příjemně překvapující tvůrce neotřelých veršů s vynikajícím znalcem makedonské historické, literární a kulturní minulosti a přítomnosti a s plodným překladatelem (je mj. autorem prvního knižního výboru z básnické tvorby Vítězslava Nezvala v makedonštině) z ruštiny, albánštiny, češtiny a angličtiny.

Kniha *So zbor kon zborot* (Slovem k slovu) je logickým doplňkem autorových předchozích prací mj. o předchůdcích K. P. Misirkova (1968), *Vedě Slovanů* (1969), o řadě literárních, politických a revolučních osobností z konce 19. a počátku 20. století (1974), nebo sborník na makedonistická témata (1983) aj. Podtitul „příspěvky o makedonistice“ vystihuje její obsah. Todorovski píše o četných literárně historických, historiografických, jazykových, etnografických i kulturních otázkách spjatých s osvětlováním makedonské kulturní a politické minulosti a přítomnosti.

Stati vznikaly v průběhu více než tří desetiletí a byly už předtím uveřejněny časopisecky nebo v různých sbornících. V knize je zařazen také referát o „některých otázkách periodizace současné makedonské literatury“, který G. Todorovski přednesl již v roce 1971. Je důležitý z několika hledisek, neboť pojednává o literárním vývoji v období, kdy „tvůrci byli nadšeni polyfonií spisovného jazyka, který vytvářeli“. Autor ukazuje, že ke klíčovým otázkám, jimiž se literárně historická věda musí zabývat, patří otázka tvůrčích generací. S ní souvisí i problematika vlivů ostatních jugoslávských a evropských literatur a jejich následků pro vývojové proudy makedonské literatury, dále otázky překladové literatury a „neodpovědné tolerance bilingvismu v našem prostředí“ aj. Todorovski upozorňuje rovněž na jednu obecně aktuální otázku, totiž na to, že se v Jugoslávii neustále prohlubuje propast mezi literární produkcí a její „konzumací“.

Teprve po prvním poválečném pětiletí (1945—1950) se makedonská literatura podle Todorovského zapojila do jugoslávského literárního vývoje. Jestliže první generace (1950—1960) čerpala inspiraci z lidové slovesné tvorby, pak druhé literární pokolení se obrátilo k moderně. Příslušníci následujících generací pak přistoupení k syntéze všech zdrojů, z nichž se námětově, stylově, ideově i tvarově obohacovali jejich předchůdci.

Z hlediska chronologického obsahuje Todorovského kniha studie o literárním vývoji za uplynulých více než sto dvacet let. Několik příspěvků je věnováno sběratelskému a literárnímu dílu bratří Dimitra a Konstantina Miladinovových a odkazu Jordana Chadži Konstantinova-Džinota. Zajímavý a v mnohém poučný je Todorovského výklad makedonského separatismu, jak se projevil na

pomezí minulého a našeho století v činnosti tzv. lozarů, tj. osobností sdružených kolem časopisu Loza. Nabízí se tu přímá paralela a srovnání se slovenskými hlasisty.

V pojednáních o literárních a kulturních činitelích a otázkách se Todorovski drží teze K. Misirkova, že na vlastní minulost je třeba se podívat vlastníma očima. Nejde mu o to, aby za každou cenu přinášel nová fakta, nýbrž o „vlastní čtení“ minulosti a současnosti svého národa. Tím však bezděky boří dosavadní výklady „jiných o nás“ a přistupuje k zhodnocení minulého vývoje v kontextu národním a širě balkánském.

Nejvíce místa zaujímají v knize recenze současné makedonské básnické, prozaické a literární historické produkce, příležitostně referáty nebo nekrology. V nich se jako červená nit táhne autorův prozíravý, pronikavý, kritický, analytický i zobecňující pohled na dílo B. Koneského, B. Pavlovského, P. Gilevského, S. Janevského, P. M. Andreevského, na literární historické studie již zesnulého akademika Ch. Polenakoviće a četných dalších současných tvůrců.

*Ivan Dorovský*

### **Jordan Chadži Konstantinov-Džinot: Izbrani stranici.** Skopje 1987, 250 s.

Jedním ze základních úkolů současné makedonské literární historie je postupné kritické zpřístupnění díla autorů zejména z období obrození. Recenzovaný výbor vyšel jako 14. svazek Matice makedonské. Obsahuje texty cestopisné, popisy řady měst a osad, statistické příspěvky, několik jeho básnických pokusů a aforismů a ukázky z korespondence.

Důležitý je úvod pořadatele výboru B. Koneského, v němž pojednal o strastiplném životě učitele, básníka, osvětového pracovníka, publicisty a dramatika J. Ch. Konstantinova-Džinota (1820—1882). Koneski podal kritické hodnocení Džinotova díla a zařadil jej do vývoje makedonské literatury a kultury. Ukázal na vliv, který na Džinota měli srbští osvícenští a obrozenští tvůrci, mj. např. Dositej Obradovič. Džinotova sbírka sentencí, většinou přeložených a upravených z Obradovičova díla, znamenala počátkem 40. let začátek nového období vývoje makedonské osvěty a písemnictví a odklon od dosavadní tradiční a nábožensko-didaktické literatury. Džinot patřil ke skupině osvičených lidí té doby, kteří přijali myšlenku, že by se Slované v tehdejší evropském Turecku měli sjednotit pod názvem Bulhaři. Tuto ideu bulharismu lze v té době chápat jako pandán ilyrismu, který se objevil v Charvátsku. Koneski správně poukazuje na to, že přijetí této bulharistické myšlenky na území tehdejší Makedonie skýtalo dobré perspektivy. Tím spíše, že Džinot i mnozí jiní v té době nazývali jazyk, kterým se mluvilo v Makedonii, buď „slovanským“ nebo „bulharsko-srbským“. Džinotovy tzv. „historické“ konstrukce se mohou zdát v mnohém pochybné a podivné, musíme však mít na zřeteli, že tenkrát nejen u balkánských Slovanů šlo o slavizaci dějinného vývoje, tj. o zdůraznění všeho, co je spjato s formujícími se slovanskými národy v období obrození.

J. Ch. Konstantinov-Džinot patří v dějinách makedonského obrození k těm jeho představitelům, kteří začali se separatistickými tendencemi v jazyce. Odtud pak vedl další vývoj v následujících desetiletích k myšlence společného bulharsko-makedonského jazyka (ne nepodobné ideji např. českoslovákismu), v němž by byly zastoupeny jak prvky bulharských, tak také makedonských nářečí. Tuto tezi prosazoval mj. Partenij Zografski a Rajko Zinzifov, první překladatel RKZ do makedonštiny (fakticky do naddialektového jazykového modelu).

Pro poznání dějin lidové slovesné tvorby je rovněž důležité, že Džinot několik let dříve než bratři D. a K. Miladinovovi (vydali 1861 sborník makedonských a bulharských lidových písní, přísloví aj. folklórních textů, který měl v Čechách velký ohlas) zapisoval na území Makedonie folkloristicko-etnografické materiály.

Džinot se jistou dobu přiklonil k srbismu. Tu je ovšem třeba poznamenat, že na Balkáně (ale také v jiných geografických oblastech světa) nebylo nic neobvyklého, že se v počátečním období národní diferenciaci mnozí představitelé kultury i prostí lidé (dokonce z jedné rodiny) hlásili k té či oné národnosti podle toho, v jakém prostředí žili.

Výbor obsahuje rovněž několik studií makedonských literárních historiků a jazykovědců, v nichž jsou rozebrány Džinotovy dramatické (Ch. Polenakovič) a básnické (G. Todorovski) pokusy i jeho jazyk (T. Dimitrovski) a antické motivy v jeho díle (E. Zografská).

Pro literární historiky je cenná příložená výběrová bibliografie (nejen makedonských autorů) o Džinotově díle.

*Ivan Dorovský*

### **Edipo — Il teatro greco e la cultura europea** (Atti del convegno internazionale, Urbino 15—19 novembre 1982), ed. B. Gentili e R. Pretagostini. Roma 1986, 587 s.

V nakladatelství Edizioni dell' Ateneo v Římě vyšel koncem roku 1986 obsáhlý materiál z mezinárodní konference věnované řecké tragédii, a to speciálně oidipovské problematice a jejímu místu v rámci evropské kultury. Konference se konala v listopadu 1982 v Urbinu a jejím pořadatelem byl